

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Ректор

ЗАТВЕРДЖУЮ

Руслан БІЛОСКУРСЬКИЙ

«26» квітня 2026 р.

ПРОГРАМА

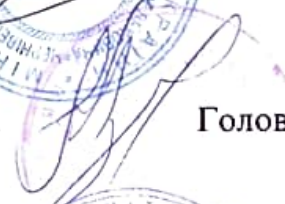
предметного тесту з історії мистецтва
єдиного фахового вступного випробування
для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра
за галузями знань
02 «Культура і мистецтво» та 03 «Гуманітарні науки»
(крім спеціальності 035 «Філологія»)

Схвалено Вченою радою
філологічного факультету
протокол № 9 від 8 квітня 2026 р.

Голова ради Ярослав РЕДЬКВА

Схвалено Вченою радою
факультету історії, політології
та міжнародних відносин,
протокол № 16 від 22 квітня 2026 р.

Голова ради Василь КАРПО

Схвалено Вченою радою
факультету архітектури, будівництва
та декоративно-прикладного мистецтва,
протокол № 7 від 8 квітня 2026 р.

Голова ради Євгенія НОВАК

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма предметного тесту з Історії мистецтв розроблена відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 782 від 28.05.2025 р. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/yedki-iefvv-ievi-ievv/yefvv-2025/28-05-2025/nakaz-mon-782-vid-28-05-2025.pdf>

Програма фахового вступного випробування з історії мистецтв включає наступні розділи: теоретичний розділ, доісторичне мистецтво, мистецтво Стародавнього світу, Середньовічне мистецтво, мистецтво Відродження, мистецтво XVI-середини XIX століття, мистецтво другої половини XIX-початку XX століття, мистецтво другої половини XX-початку XXI століття.

Система тестування побудована таким чином, щоб комплексно оцінити рівень володіння матеріалом. Питання охоплюють як знання специфічної термінології та розпізнавання конкретних культурних пам'яток, так і здатність до порівняльного аналізу різних шкіл і напрямів. Такий підхід гарантує об'єктивність оцінювання підготовки абітурієнта до подальшої науково-дослідної діяльності, де навички дешифрування мистецьких кодів та розуміння контексту є фундаментом професійної експертності у сфері культури.

Програма містить основні питання з «Історії мистецтв» та перелік рекомендованої літератури. Наведений перелік питань дасть можливість абітурієнту систематизувати свої знання. Перелік рекомендованої літератури сприятиме у пошуку джерел підготовки для вступного випробування.

- Фахове вступне випробування передбачає тестування.
- Максимальна кількість балів – 200;
- Мінімальна кількість балів для участі в конкурсі – 120.
- Кількість питань – 25 (до кожного завдання 4 варіанти відповідей, з яких лише одна правильна).

З прикладами завдань за 2025 рік можна ознайомитись: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/Pryklady-zavdan-YEFVV_mystetstvo_2025.pdf.

Вступні випробування здійснюються відповідно до Закону України «Про вищу освіту»; Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році (затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України 26 лютого 2026 року № 373, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 березня 2026 року за № 374/45768); правил прийому до Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та на підставі даної програми.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ З ПРЕДМЕТНОГО ТЕСТУ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ РОЗДІЛ

Поняття про сутність мистецтва

Поняття мистецтва.

Функції мистецтва: естетична, пізнавальна, виховна, комунікативна.

Естетичні категорії та поняття в аналізі мистецтва

Основні категорії класичної естетики в аналізі мистецтва: прекрасне та потворне, піднесене, героїчне, низьке, трагічне та комічне.

Основні мистецькі жанри. Основні жанри образотворчого мистецтва: портрет, пейзаж, натюрморт, жанровий живопис, марина. Основні музичні жанри: опера, балет, кантата, романс, соната, симфонія. Основні жанри театру: драма, комедія, трагедія.

Світоглядні засади мистецтва

Світоглядні засади доісторичного мистецтва: міфологія як висхідна форма світосприйняття світу та людини, синкретизм, традиційність культурних практик, емоційно-чуттєве сприйняття світу.

Світоглядні засади античного мистецтва: ідея демократії, космоцентризм, антропоцентризм, змагальний характер культурних практик.

Світоглядні засади мистецтва доби середньовіччя: християнство як системоутворюючий елемент культури, теоцентризм, християнський антропоцентризм, аскетизм, символічність, алегоричність і канонічність мистецтва.

Світоглядні засади європейського мистецтва XV-XIX ст.: раціоналізм, ідея прогресу, універсалізм, пантеїзм, антропоцентризм, гуманізм.

Умови та чинники розвитку європейського мистецтва XX-XXI ст.: прогрес наукового знання та розвиток технологій, багатовимірність та плюралізм культурних практик, демократизація культури і свобода художнього вираження, вплив технологій на мистецтво.

Релігійне сакральне мистецтво

Християнське сакральне мистецтво: видова характеристика.
Іконографія Пресвятої Трійці, Ісуса Христа і Богородиці.

РОЗДІЛ 2

ДОІСТОРИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Характерні риси мистецтва нерухомих пам'яток доби палеоліту-мезоліту

Печери Ласко та Альтаміра.
Житла з кісток мамонта, досліджені на території України.
Настінні малюнки у печерах доби палеоліту Європи.
Пам'ятки наскельного мистецтва узбережжя Середземного моря Іспанії: Куевас-де-ла-Аранья поблизу Бікорпа, Ель-Когул.

Рухомі пам'ятки мистецтва доби палеоліту-мезоліту: зміст та символіка, особливості інтерпретації

Артефакти Мізинської стоянки.
Венера з Холе-Фельс, Віллендорфська Венера.
Музичні інструменти Мізинської стоянки.

Мистецтво доби неоліту-єнеоліту

Орнаментация кераміки доби неоліту: характерні риси.
Орнаментация посуду культури Трипілля – Кукутень: елементи, мотиви, композиції.
Глиняні фігурки та моделі жител культури Трипілля-Кукутень.
Особливості неолітично-єнеолітичного мистецтва в контексті змін у господарській діяльності та світогляді тогочасних людей.
Мегалітичні споруди: дольмени, менгіри, кромлехи (Стоунхендж).

Мистецтво та архаїчні форми релігій: магія, фетишизм, анімізм, тотемізм

РОЗДІЛ 3

МИСТЕЦТВО СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Основні центри розвитку мистецтва Давнього Світу: Месопотамія та Давній Єгипет

Зиккурат Етеменанкі (Вавилонська вежа).

Артефакти мистецтва Месопотамії: ваза Варка (друга половина IV тис. до н.е.) та Стелла Хаммурапі – як символи божественної легітимізації царського правління та суспільної ієрархії. Скульптури Ламассу (Шеду) як втілення божественного захисту та сили правителя. Ворота (Брама) богині Іштар: композиційна структура, поліхромія, міфологічні сюжети.

Мистецтво Давнього Єгипту

Видова Специфіка мистецтва Давнього Єгипту (архітектура, скульптура, живопис, декоративне мистецтво, музика). Синтез мистецтв в Давньому Єгипті.

Основні риси мистецтва Давнього Єгипту.

Основні форми архітектури Давнього Єгипту (поховальна архітектура – ансамбль пірамід в Гізі, храмові комплекси: храм Амон-Ра в Карнаку).

Міф і канон як основа давньоєгипетського мистецтва: Палетка фараона Нармера (сюжети зображення та методи передачі ієрархії фігур). Мистецтво та давньоєгипетський поховальний культ: артефакти гробниці Тутанхамона.

Давньоєгипетські містерії Ісіді. Міф про смерть та воскресіння Осіріса. Музично-театралізовані дійства, музична складова.

Античне мистецтво

Пам'ятки Кріто-Мікенської культури. Кносський палац на острові Крит (середина II тис. до н.е.). Сюжетна характеристика фрескових розписів: фреска «Ігри з биком». Розписи Тронного залу та мегарону цариці: «Фреска з дельфінами».

Антична міфологія як основа мистецтва. «Іліада» та «Одіссея» Гомера. Міфи, пов'язані з архітектурою: Міф про Дедала, архітектора палацу, Мінотавра, Аріадну та Тесея.

Значення полісу в давньогрецькій культурі. Площа агора та Акрополь як центри суспільного життя. Ансамбль Афінського акрополя. Ордерна система античної Греції.

Шедеври античної пластики. Втілення античного канону. Поліклет «Дорифор». Мирон «Дискобол». Пракситель «Афродитеа Кнідська». «Венера Мілоська».

Антична кераміка. Чорнофігурний вазопис (VII-V ст. до н.е.). Червонофігурний вазопис (530 рр. до н.е. – III ст. до н.е.): сюжети та композиційні прийоми.

Витоки античного театру з культу бога Діоніса. Особливості

архітектури театру. Музична природа давньогрецького театру: оркестра – місце, де відбуваються події, хор, танцюристи, інструментальний ансамбль, корифей – ведучий співак і диригент. Зародження та розквіт трагедії: Есхіл «Прометей закутий»; Софокл «Едіп-цар»; Евріпід «Медея» та комедії: Арістофан «Лісістрата».

Музика в античній культурі: міфи про Орфея, Аполлона та Марсія. Покровитель всіх мистецтв Аполлон Мусагет. Піфійські ігри.

Архітектура античного Риму. Громадська архітектура: форум Траяна, Колізей, терми Діоклетіана, тріумфальна арка Костянтина. Сакральна язичницька архітектура: храм Вести, Пантеон.

Образотворче мистецтво античного Риму. Фрескові розписи Помпей: вілла Містерій. Особливості фаумського портрету: реалізм та психологізм.

Мистецтво скіфів та сарматів. Скіфський звіриний стиль: основні сюжети зображень. Золота Скіфська Пастораль, золотий гребінь з кургану Солоха. Скіфська арфа.

РОЗДІЛ 4

СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МИСТЕЦТВО

Архітектура епохи Середньовіччя

Становлення основних форм християнської сакральної архітектури: базиліка, хрестово-купольний храм. Хрестово-купольний храм Візантії (церква Осіос-Лукас в Фокиді) та базиліка (Нотр-Дам де Парі).

Софія Константинопольська (532-537 рр.): конструктивні особливості архітектури, символіка та образність собору.

Спільні та відмінні риси мистецтва романіки та готики: романські та готичні скульптури та романські і готичні вікна-рози в соборі в Шартрі (Франція), Вормський собор (Німеччина), собор в Амьєні (Франція).

Спільні та відмінні риси хрестово-купольної архітектури храмів Візантії та Русі: храми монастиря Осіос-Лукас в Фокиді (Греція), собор Софії Київської.

Середньовічна іконографія

Формування ранньохристиянської іконографії на прикладі пам'яток Равенни: базиліка св. Аполінарія Нуово, баптистерій ортодоксів.

Іконографічні зображення Ісуса Христа та Богородиці у візантійській традиції.

Іконографія мозаїчного оздоблення собору св. Софії у Києві. Фресковий розпис Кирилівської церкви.

Книжкова мініатюра киево-руської доби. Мініатюри Остромирового Євангелія, Ізборника Святослава.

Музичне мистецтво середньовіччя

Сакральна музика доби середньовіччя: Візантії (літургія, Роман Солодкоспівець); Західної Європи (меса, григоріанський наспів); Київської держави (знаменний розспів).

Світське музичне мистецтво та лірична поезія середньовіччя

Музичне мистецтво та лірична поезія трубадурів, труверів, мінезінгерів: балади про короля Артура, Річарда Левине Серце, Робін Гуда.

Середньовічний епос: Пісня про Роланда, риг Роланда як символ середньовічного лицарства. Пісня про Нібелунгів.

Епічні співці-бояни. Жанр билини. Слово о полку Ігоревім.

Література середньовіччя

«Сповідь» Аврелія Августина як одна з перших автобіографій у літературі та філософії.

Західноєвропейський лицарський роман «Тристан та Ізольда».

Література киево-руської доби: «Повість минулих літ», «Повчання дітям» Володимира Мономаха.

«Божественна комедія» Данте Аліг'єрі.

Сценічне мистецтво середньовіччя

Майданні п'єси: міраклъ та містерія (містерія «Страсті Господні»). Мистецтво скоморохів.

Мистецтво середньовічної рукописної книги. Книгодрукування

Мистецтво середньовічної рукописної книги: оправи, мініатюри, орнаментация книжок. Остромирове Євангеліє, Київський Псалтир 1397 р.

Розвиток книгодрукування у Західній Європі як поворотний момент в історії мистецтва книги: інкунабули, зокрема видання Гутенбергової Біблії 1455 р.

РОЗДІЛ 5

МИСТЕЦТВО ВІДРОДЖЕННЯ

Періодизація мистецтва Відродження

Протовідродження (кінець XIII-XIV ст.); раннє Відродження (XV ст.); високе Відродження (перша половина XVI ст.); пізнє Відродження (друга половина XVI ст.); Північне Відродження (XVI століття, паралельно з північним та італійським маньєризмом).

Архітектура та живопис Відродження

Особливості архітектури Відродження: культова та світська архітектура. Ордерні композиції в архітектурі: лоджії, базиліки, палаццо, ротонди як вияв відродження античних форм в архітектурі (фасадна лоджія Оспedale дель Інноченті (Шпителъ невинних) Ф. Брунеллескі, фасад палаццо Ручеллаї Л.Б. Альберті, ротонда Темп'єтто Д. Браманте, фасад базиліки А. Палладіо)..

Загальна характеристика живопису Відродження: С. Боттічеллі «Народження Венери», Леонардо да Вінчі «Мона Ліза», Рафаель Санті «Афінська школа».

Розбудова Ватикану та собору святого Петра: проект хрестово-купольного собору Браманте та Мікеланджело.

Розписи Сікстинської капели Мікеланджело.

Особливості мистецтва Північного Відродження: «Жебраки» П. Брейгеля-старшого, «Човен дурнів» І. Босха, «Чотири вершники Апокаліпсису» А. Дюрера.

Музика Відродження

Розвиток церковної хорової поліфонічної музики форми – канон, fuga. Національні стилі музики: Нідерланди (Ж. Дебре, О. ді Лассо), Франція (шансон, К. Жанекен), Італія (строгий стиль Д. П. да Палестріні).

Зародження української історичної пісні та думи, які мали «невольничі плачі», «козацькі псалми». Музика періоду заснування Запорізької Січі – «Пісня про Байду». Найстаріші українські думи: «Плач невольників», «Маруся Богуславка». Церковна музика: київська квадратна нота, Ірмолій.

Українські інструменти доби Відродження: лютня, торбан, кобза, бандура. Лютневі табулятори.

Сценічне мистецтво Відродження

Англійський театр «Глобус» як приклад єлизаветинського театру доби Відродження: особливості сценічного простору. Значення драматургії В. Шекспіра для розвитку світового сценічного мистецтва.

Особливості іспанського театру доби Відродження. Образ «людини честі» в драматургії Л. де Руеда, М. де Сервантеса, Л. де Вега, П. Кальдерона.

Основні напрями італійського театру Відродження: «вчена комедія» (Л. Аріосто, Н. Макиавеллі) та народна італійська комедія-імпровізація «комедія дель арте». Вплив «комедії дель арте» на європейський театр ляльок (персонажі-маски) та на циркові типи.

Література та філософія Відродження

Утопізм і утопічна література у контексті розбудови справедливого суспільства: «Утопія» Т. Мора, «Місто Сонця» Т. Кампанелли.

«Досліди» М. Монтеня у контексті становлення есе як нового літературного жанру.

Розвиток книгодрукування в Україні як важливий етап в історії

мистецтва книги. Перші друковані видання: «Апостол» І. Федорова, Острозька Біблія.

РОЗДІЛ 6

МИСТЕЦТВО XVI-СЕРЕДИНИ XIX СТОЛІТТЯ

Бароко

Зміна естетичних смаків та стильових форм мистецтва Відродження, криза гуманізму, контрреформація та зародження «єзуїтського стилю» бароко: храм-базиліка Іль Джезу в Римі.

Формальні прийоми течії маньєризм в архітектурі та образотворчому мистецтві палаццо Те в Мантуї Дж. Романо.

Стильові риси бароко: ансамблевість та синтез мистецтв, живописність, динамічність, поліфонічність, пластичність, контрастність, просторовість, монументальність як основа формоутворення та стильові риси барокового мистецтва.

Нові жанри в образотворчому мистецтві бароко: груповий портрет, натюрморт, пейзаж, ведуги (міський пейзаж), побутовий жанр. Нові жанри в музиці: опера та її складові (Ж.Б. Люлі, К. Монтеверді), сценічні театральномузичні жанри (балет Людовіка XIV), український вертеп (театр ляльок), шкільний театр. Вокально-інструментальне мистецтво: кантата, ораторія.

Нові прийоми, методи та техніки в образотворчому мистецтві бароко. В живописі та скульптурі: складні динамічні пози та ракурси перспектив фігуративних зображень («Давид» Л. Берніні), ілюзійний живопис (плафон Іль Джезу А. Поццо), караваджизм та штучне направлене світло («Навернення Савла» М. де Караваджо), скульптура («Екстаз св. Терези» Л. Берніні), «золоте сійво» («Даная» Рембрандта), техніка пастелі (Р. Карр'єра).

Особливості архітектури європейського бароко. Ансамблі площ Риму: площа св. Петра, площа Навона; фонтан Треві, палаццо Барберіні в Римі; палацово-паркові резиденції: Версаль, храми Сант-Андреа аль Квірінале Л. Берніні та Сан Карло алле куатро фонтане Ф. Борроміні в Римі. Архітектура театру: театр Сан Кассіано у Венеції.

Характерні риси образотворчого мистецтва бароко в регіональних проявах: фламандська школа (П. П. Рубенс, А. ван Дейк), Нідерланди (Ф. Хальс, Я. Вермер), Іспанія (Д. Веласкес).

Музичне мистецтво високого бароко: А. Вівальді; Й.С. Бах; Г.Ф. Гендель. Становлення інструментальних шкіл. Струнно-смичкова, органна, клавірна інструментальні школи.

Українське бароко: основні етапи розвитку та художньо-стилістичні особливості. Архітектура католицького та православного бароко: собор Святого Юра у Львові, Георгіївський собор Видубицького монастиря в Києві. Народне дерев'яне церковне будівництво та гетьманського бароко: дерев'яна церква Параскеви з села Зарубинці (скансен Пирогово), надбрамна церква Всіх Святих Києво-Печерської Лаври, Троїцький собор в Чернігові. Твори Б. Меретина, І. Григоровича-Барського. Композиція українського

православного іконостасу. Сакральна католицька архітектура Й.-Г. Пінзеля.

Національні особливості сакрального образотворчого мистецтва українського бароко в творах «Великомучениці Варвара і Катерина» (1740-ві рр.), «Покрова Пр. Богородиці з портретом гетьмана Б. Хмельницького» (XVIII ст.). Портрет парсунного типу: «Григорій Гамалія», кін. XVII ст. Українські книжкові мініатюри XVI ст.: Пересопницьке Євангеліє.

Музика в Острозькій, Києво-Могилянській академіях, колегіумах, братських школах. Жанри: кант, духовна пісня, псалма. Музика в українському шкільництві. Партесний стиль хорового співу в церковній музиці українського бароко. Партесний концерт. М. Дилецький «Воскресенський канон». Думи. Кобзарське мистецтво. Історичні пісні. Пісня С. Климовського «Їхав козак за Дунай» та її світовий розголос.

«Сад божественних пісень» Г. Сковороди як феномен культури бароко. «Філософія серця», концепти «спорідненої праці» та «рівної нерівності» Г. Сковороди у контексті розвитку мистецтва і творчості митця. Г. Сковорода-музикант.

Класицизм

Культурний зміст епохи Просвітництва та естетичні пріоритети класицизму, орієнтація та античне мистецтво та мистецтво Відродження як ідеальне та гідне для наслідування. І. Вінкельман – засновник історії мистецтва як науки.

Раціоналізм, нормативність творчості, тяжіння до завершених гармонійних форм як основа мистецтва класицизму в філософських та естетичних концепціях: раціоналізм Р. Декарта як пошуки безсумнівного у сфері мистецтва, аналітика «прекрасного» та «високого» І. Канта, принцип історизму у мистецтві Г. Гегеля.

Стильові риси, характерні методи та прийоми мистецтва класицизму: регулярність та геометризм, тричасність композицій, повторюваність та варіативність форм, лаконізм, ясність, послідовність. Реалізм та ідеалізм в образотворчому мистецтві класицизму.

Тематика та образність, характерні жанри образотворчого мистецтва класицизму в творчості художників Н. Пуссена, Ж.Л. Давида, скульптура Ж.-А. Гудона.

Особливості архітектури класицизму в творах Ж. Габріеля, К. Шинкеля, інтер'єрах Р. Адама.

Французький сценічний класицизм: П. Корнель, Ж. Расін. Мольєр. Канон балету П. Бошана. Реформатор балету Ж.-Ж. Новер та його «Листи про танець та балети». Німецьке Просвітництво і театр: Г.-Е. Лессінг, Й.-В. Гете, Ф. Шіллер. Французьке Просвітництво і театр: «Весілля Фігаро» П. Бомарше.

Оперна реформа К.В. Глюка. Віденські класики: Й. Гайдн (соната, квартет, симфонія), В.-А. Моцарт (концерт, опера), Л. ван Бетховен (соната, симфонія, опера).

Музична творчість М. Березовського, А. Веделя, Д. Бортнянського. Духовні і світські жанри: хоровий концерт, опера, інструментальний концерт, соната, камерна музика. Осередки розвитку української освіти – Глухівська

музична школа, заснована гетьманом К. Розумовським. Бетховен і Україна: співпраця з А. Розумовським. Маєткові капели в Україні.

Мистецькі течії XIX ст.

Неокласицизм та ампір в мистецтві та архітектурі Європи XIX ст.

Романтизм

Естетичні концепції та ідейно-художні завдання романтизму: цінність особистості Ф. Шлегель, Ф. Шеллінг), геній і геніальність, ірраціоналізм і «філософія життя», гармонія аполонічного та діонісійського начал в мистецтві (Ф. Ніцше).

Романтизм в образотворчому мистецтві. Живопис французького романтизму: творчість Е. Делакруа. Англія: В. Тернер, об'єднання прерафаелітів. Німецький романтизм в образотворчому мистецтві: творчість К. Д. Фрідріха.

Романтизм в українському живописі, соціально-історичний та культурний ґрунт його зародження та розвитку у творчості І. Сошенка, Т. Шевченка, К. Трутовського, М. Пимоненка.

Романтизм в музиці: австро-німецький романтизм Ф. Шуберт, Ф. Мендельсон, Р. Вагнер. Італійський музичний романтизм: Н. Паганіні, Дж. Верді. Східно-європейський романтизм: Ф. Шопен (Польща), Ф. Ліст (Угорщина), А. Дворжак (Чехія). Французька музика XIX ст.: К. Сен-Санс. Скандинавська музика XIX ст.: Е. Гріг. Романтизм у балеті («Сильфіда», «Жизель»).

Духовна хорова музика українських композиторів-священників (літургія отця М. Вербицького). Пісні на слова Т. Шевченка (Г. Гладкий «Заповіт»); пісні-гімни: отця М. Вербицького «Ще не вмерла Україна», М. Лисенка «Боже великий, єдиний». Солоспіви на слова українських поетів: «Дивлюся я на небо» М. Петренка, «Стоїть гора високая» Л. Глібова, «Ніч яка місячна» М. Старицького.

Кріпацький театр та перші професійні театри в Україні. Розвиток українського театру та роль музики у ньому. Жанр співогри – п'єса з музикою. І. Котляревський «Наталка Полтавка». Театр «Руська бесіда» в Галичині. Театр корифеїв: М. Кропивницький, М. Садовський, М. Заньковецька, І. Карпенко-Карий, М. Старицький, П. Саксаганський. Опера С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм». М. Лисенко «Тарас Бульба».

Раціоналізм як вияв науково-технічного прогресу та промислової революції в архітектурі: Кришталевий палац Всесвітньої виставки в Лондоні, бібліотеки Лабруста в Парижі, Ейфелева вежа як приклади застосування металу в архітектурі.

Візуальна комунікація промислової революції, зародження реклами та брендингу, зростання масового друку: плакат, періодика, фотографія, літографія.

Історизм в архітектурі (стилізації, неостилі, еклектика). Приклади стилізацій: базиліка Сакре-Кер на Монмартрі, Київський оперний театр.

РОЗДІЛ 7

МИСТЕЦТВО ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ-ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Імпресіонізм та постімпресіонізм як мистецькі явища другої половини ХІХ-початку ХХ століття. Становлення символізму

Імпресіонізм і становлення пленеру як художньої практики. Ключові представники імпресіонізму в образотворчому мистецтві та скульптурі. Живописна робота К. Моне «Враження, схід сонця» як програмний твір імпресіонізму. Живопис Е. Мане «Сніданок на траві»; П.-О. Ренуара «Портрет актриси Жанни Самарі», Е. Дега «Блакитні танцівниці». Скульптурна робота О. Родена «Мислитель». Імпресіоністичні тенденції в українському мистецтві на прикладі творів О. Мурашка «Поблизу кафе», І. Труша «Захід сонця в лісі».

Імпресіоністичні риси в музичному мистецтві межі ХІХ-ХХ ст. на прикладі творів К. Дебюссі «Місячне сяйво»; В. Барвінського «Прелюдії».

Становлення та основні риси постімпресіоністичного напрямку в мистецтві кінця ХІХ століття. Ключові представники та їх програмні твори: В. ван Гог «Зоряна ніч», П. Гоген «Таїтянки на пляжі».

Символізм як мистецький напрям. Символістичний театр: М. Метерлінк і нова драма. Символізм в музиці: М. Чюрльоніс «Соната моря» (Музика живопису), Я. Степовий «Прелюд пам'яті Т. Шевченка». Символізм в образотворчому мистецтві: Г. Моро «Гесіод і муза».

Розвиток театрального мистецтва та кінематографу на зламі ХІХ-ХХ ст.

Ідея синтетичного театру кінця ХІХ-ХХ століття та його значення для становлення режисерського театру: театри та кабаре М. Рейнгардта; Е.Г. Крег (реформа образної театральної лексики та поява поняття «сценографії»).

Урбанізм (Е. Саті – «меблева» фоновіа музика, представник французької «шістки» – А. Онеггер «Пасифік 231»; джаз – Дж. Гершвін «Рапсодія в стилі блюз», Я. Барніч «Гуцулка Ксеня» з однойменного мюзиклу). Поява мюзиклу як комерційного жанру. Театри на Бродвеї.

Натуралізм на театральній європейській сцені («Вільний театр» в Парижі, Театр Антуана, реж. А. Антуан, «Вільний театр» в Берліні, реж. О. Брам). Веризм в італійській опері як прояв натуралізму. Дж. Пуччіні «Чіо-Чіо-Сан» (Мадам Баттерфляй). Творчість С. Крушельницької.

Кіно як синтетичне мистецтво. Зв'язок кінематографа із традиційними мистецтвами: театром, літературою, живописом, музикою. Основні види кінематографа: ігрове кіно, неігрове кіно, анімація. Перші кроки

кіномистецтва. Сеанси братів Люм'єр. Жорж Мельєс і зародження ігрового кіно.

Жанрова класифікація ігрового кінематографа. Специфіка основних жанрів: мелодрама, комедія, трилер, драма, мюзикл, історичний фільм, фантастичний фільм, вестерн.

Видатні кінорежисери першої половини XX століття. Персоналії та фільми: Ч. Чаплін («Вогні великого міста», «Великий диктатор»), К. Т. Дреєр («Страсті Жанни д'Арк»), О. Веллс («Громадянин Кейн»), О. Довженко («Земля»).

Модерн як стиль мистецтва на зламі XIX-XX ст.

Особливості європейської архітектури стилю модерн: будинок-студія В. Орта в Брюсселі (Музей Орта, Бельгія, ар-нуво, інтер'єр, деталі), будинок Бальо архітектора А.Гауді в Барселоні (Іспанія, модернісімо), павільйон сецесіона у Відні архітектора Й. Ольбріха (Австро-Угорщина, сецесія).

Стиль модерн в образотворчому мистецтві. Ключові представники модерну та їх твори: плакати А. Мухи. Творчість Г. Клімта («Поцілунок», «Юдита і голова Олоферна»).

Особливості української архітектури стилю модерн: Полтавське земство В. Кричевського.

Постромантизм та сецесія в музиці на прикладі творчості Г. Малера «Adagietto з Симфонії № 5», Ст. Людкевича «Кавказ».

Становлення танцю модерн як нової художньої форми на зламі XIX–XX століть. Творчість А. Дункан. Творчість В. Авраменка як приклад переосмислення українського народного танцю.

Перший стаціонарний український театр М. Садовського та сценічне втілення драматургії модерну: І. Франко, Леся Українка, В. Винниченко, Олександр Олесь.

Модерністські напрями і течії кін. XIX - поч. XX ст.

Фовізм як стиль групи французьких художників XX ст.: Анрі Матісс «Танець», Андре Дерен «Естак». Фовізм як вияв неоархаїки в музиці і театрі: світова революція, здійснена балетом І. Стравинського «Весна священна»; перший досвід неакадемічної, опозиційної класичної, хореографії в балеті.

Теорія кубізму: проблеми і значення для розвитку світового мистецтва XX ст. Кубізм в образотворчому мистецтві: Ж. Брак «Жінка з гітарою», П. Пікассо «Авіньйонські дівчата». Характерні риси кубізму в скульптурі на прикладі творів О. Архипенка «Синя танцівниця» та «Гондольєр».

Італійський футуризм та його значення для розвитку мистецтва в XX ст. (У. Боччоні). Маніфест футуризму Ф.Т. Марінетті. Театральна Серата. Український футуризм: Театр ім. Г. Михайличенка на чолі з М. Терещенко.

Вплив ключових ідей неотомізму на формування естетичних концепцій у світовому мистецтві першої половини XX ст. Неовізантизм як сакральна лінія в українській музиці. М. Леонтович «У Царстві Твоєму» (Блаженні), «Отче наш» з «Літургії»; К. Стеценко «Милість миру», Я. Яциневич «Псалма

до Богородиці». Культурна дипломатія Української Республіканської Капели О. Кошиця.

Теорія духовного в мистецтві В. Кандинського. Становлення абстракціонізму. «Неопластицизм» П. Мондріана. Супрематизм К. Малевича. Абстрактний експресіонізм: Дж. Поллок, М. Ротко.

Експресіонізм та його значення для розвитку світового мистецтва, театру та кінематографу у XX ст. Живописні роботи Е. Мунка «Крик». Експресіонізм в музиці: А. Шенберг «Врятований з Варшави». Експресивний танець у творчості Р. Лабана, М. Вігман. Кіноекспресіонізм: Р. Віне («Кабінет доктора Калігарі»), Ф. В. Мурнау («Носферату. Симфонія жаху»).

Сюрреалізм в образотворчому мистецтві: С. Далі «Постійність пам'яті», «Спокуса святого Антонія». Сюрреалістичні тенденції в кіно: «Андалузський пес» Л. Бунюеля.

Дадаїзм у мистецтві. «Маніфест Дада» Т. Тцара. Дадаїзм у кінематографі: «Антракт» Р. Клера. Теорія «Ready Made» і нова концепція мистецтва М. Дюшана.

Діалектика національного та авангардного в мистецтві України: творчість Г. Нарбута, М. Бойчука, О. Богомазова. Фольклоризм як новітній напрям в музиці: М. Леонтович: «Щедрик». В. Верховинець як фундатор теорії українського народного танцю.

Художній напрям конструктивізму. В. Єрмилов. Архітектурний ансамбль Держпрому в Харкові. Німецька школа архітектури «Баугауз». Театральні експерименти «Баугауз»: О. Шлеммер «Тріадичний балет». Функціоналізм як архітектурно-дизайнерський напрям: Ле Корбюзьє, Ф.Л. Райт, Міс ван дер Рое.

Український кіноавангард: І. Кавалерідзе, Дзига Вертов, О. Довженко.

Основні принципи епічного театру Б. Брехта та його вплив на подальший розвиток сценічного мистецтва.

Пошуково-експериментальний театр Леся Курбаса. Значення Мистецького об'єднання «Березіль» у закладанні засад новітньої режисерської школи України.

Український сценічний авангард та його значення у становленні української сценографії: О. Екстер, А. Петрицький, В. Меллер.

Вітаїзм (М. Хвильовий, В. Пачовський) як типово український напрям в мистецтві першої половини XX ст. Фінал 2 симфонії Л. Ревуцького на основі веснянки «А ми просо сіяли», Скрипковий концерт В. Косенка. Розстріляне Відродження. Школа М. Бойчука: неовізантизм в українському мистецтві.

Пісенна творчість національно-визвольних змагань українців. «Ой, у лузі червона калина» С. Чарнецького та її актуалізація у вирі сучасних подій.

Роль В. Діснея у становленні мистецтва анімації на прикладі «Білосніжки та сімох гномів».

«Співак джазу» як початок звукової революції в кіно.

РОЗДІЛ 8.

МИСТЕЦТВО ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Основні поняття в мистецтві другої половини XX – початку XXI ст.

Постмодернізм як феномен мистецтва. Перформанс, сайт-специфік театр, імерсивна вистава, інсталяція, графіті.

Жанри і види музичної масової культури: популярна музика, рок, джаз. Українська естрадна музика, творчість В. Івасюка; поєднання рок- і поп-музики з народнопісенною традицією.

Масовізація мистецтва і кризові явища в європейському культурному просторі (О. Шпенглер). Концепт *homo ludens* (Й. Гейзінга) і критика «масового» мистецтва.

Мистецькі напрями другої половини XX – початку XXI ст.

Напрямок поп-арту: Е. Воргол, Р. Ліхтенштейн.

Концептуалізм у сфері пластичних мистецтв: Дж. Кошут, Б. Науман.

Мінімалізм як нова зображальність в мистецтві. Д. Джад. Мінімалізм у музиці на прикладі творчості Ф. Гласса.

Відео-арт як новаторський вид мистецтва. Відеомапінг та віджеїнг. Нам Джун Пайк.

Основні явища та творчі принципи в мистецтві другої половини XX – початку XXI ст.

Представники українського нонконформізму: А. Горська, В. Зарецький.

Українське наївне мистецтво: М. Приймаченко, К. Білокур.

Становлення української національної балетної вистави: «Лілея» К. Данькевича, балетмейстер Г. Березова; «Лісова пісня» М. Скорульського, балетмейстер В. Вронський.

Театр абсурду: Е. Йонеско, С. Беккет.

Сучасне циркове мистецтво на прикладі *Cirque du Soleil*.

Школа української дієвої сценографії Д. Лідера.

Формалізм і функціоналізм в архітектурі другої половини XX ст.: музей Гуттенгайма в Більбао Ф. Гері, ратуша та бібліотека в Ульмі (*Stadthaus Ulm*) Р. Меєра. Архітектурні напрями межі XX–XXI ст.: твори С. Калатрави, З. Хадід.

Пізній модернізм другої половини XX ст. в архітектурі: творчість Ле Корбюзє (капела в Роншамі), твори О. Німеєра, хай-тек Н. Фостера.

Фольклорні мотиви та символізм в українському поетичному кіно 1960–1970-х рр. (С. Параджанов, Л. Осика, Ю. Ілленко, І. Миколайчук).

Авторський кінематограф другої половини XX ст. Творчість І.

Бергмана («Сьома печатка»), С. Кубріка («Космічна одісея 2001»), Ф. Копполи («Хрещений батько»), М. Формана («Політ над гніздом зозулі»).

Постмодерністські тенденції в кіно. Д. Лінч («Твін Пікс»), брати Коен («Великий Лебовські»), К. Тарантіно («Бульварне чтиво»).

Неокласичні, модерні та постмодерні риси у хореографічному мистецтві ХХ – початку ХХІ ст. (Дж. Баланчин, С. Лифар, М. Бежар, П. Бауш). Український народно-сценічний танець у творчості П. Вірського.

Тенденції сучасної музики: конкретна та електронна (Е. Варез); «мовчазна музика» – 4'33 Дж. Кейджа; екомузика (О. Мессіан); мета-музика (В. Сильвестров).

Нова фольклорна хвиля в музиці: Є. Станкович – фольк-опера «Коли цвіте папороть», М. Скорик – музика до к/ф «Тіні забутих предків», «Мелодія».

Критерії оцінювання проведення фахового іспиту для абітурієнтів на базі НРК6 та НРК7

Форма проведення: фаховий іспит – тестування

Тривалість проведення: 60 хвилин

Фахове вступне випробування проводиться в тестовій формі в комп'ютерному класі згідно розкладу. Тест складається з 25-ти завдань. До кожного завдання пропонується 4 варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

Завдання вважається виконаним правильно, якщо вибраний правильний варіант відповіді. Завдання вважається виконаним неправильно, якщо: а) позначено неправильну відповідь; б) позначено два або більше варіантів відповіді, навіть якщо серед них є правильний; в) відповідь не позначено взагалі.

За кожную правильну відповідь нараховується 4 бали. Загальна оцінка за тест дорівнює сумі набраних балів, збільшена на 100 балів. Отриманий результат знаходиться в межах від 100 до 200 балів. Для допуску до участі в конкурсному відборі потрібно отримати не менше 120 балів включно.

Кількість балів	Рівень	Відсоток правильних відповідей	Пояснення
180-200	високий	більше 80% правильних відповідей	виставляється за вибір правильної відповіді майже на всі тестові завдання, характеризує глибокі знання змісту предмета: уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне; відзначається системністю, послідовністю, логічністю знань, якісно

			сформованими практичними уміннями та навичками, програмовий матеріал засвоєний на високому рівні
150-179	достатній	50-79% правильних відповідей	виставляється за вибір правильної відповіді на більшість тестових завдань, характеризує повні знання змісту предмета: вільне володіння практичними навичками; аргументоване знання матеріалу, але допускаються незначні неточності у розкритті змісту окремих тем програми.
120-149	середній	20-49% правильних відповідей	виставляється за вибір правильної відповіді на більшість питань (як правило першого рівня складності); характеризує поверхнєве оволодіння матеріалом окремих питань навчальних курсів, абітурієнт плутає поняття, невпевнений у правильності відповіді, допускає неточності у теоретичних знаннях; не вміє встановлювати взаємозв'язок теорії з практикою.
100-119	низький	менше 20% правильних відповідей	виставляється за вибір правильної відповіді лише на окремі питання програми; що характеризує поверхове оволодіння теоретичними знаннями, науковими фактами, визначеннями; відсутня здатність аналізувати.

Критерії оцінювання співбесіди замість предметів НМТ для абітурієнтів на базі ПЗСО та НРК5

Форма проведення: усна відповідь

Тривалість: 30 хвилин

Співбесіда проводиться в усній формі згідно розкладу.

Під час співбесіди вступнику пропонуються завдання теоретичного, аналітичного та творчого характеру, спрямовані на перевірку рівня загальної гуманітарної підготовки, логічного мислення, комунікативних навичок та здатності до інтерпретації культурних явищ.

Типи завдань, які пропонуються для співбесіди:

1. Компаративний (порівняльний) аналіз пам'яток: передбачає зіставлення двох і більше об'єктів мистецтва.

- **Суть:** Абітурієнт має виявити спільні та відмінні риси у стилістиці, техніці виконання або композиції.
- **Мета:** Перевірити здатність бачити тяглість мистецького процесу, розуміти, як один стиль виникає на основі іншого, ідентифікувати специфічні ознаки епох (наприклад, порівняння античного та ренесансного бачення людського тіла).

2. Контекстуальна інтерпретація художнього образу – пояснення твору крізь призму контексту його створення.

- **Суть:** Потрібно розкрити, як панівні ідеї часу (релігійні догмати, наукові відкриття, політичні зміни) вплинули на форму та зміст конкретного твору.
- **Мета:** Перевірити глибину гуманітарної підготовки та вміння бачити в мистецтві не відокремлені феномени, а їх «вписаність» у контекст епохи. Наприклад, як зміна світогляду від середньовічного теоцентризму до ренесансного антропоцентризму змінила архітектурні форми.

3. Термінологічно-понятійний апарат – перевіряє знання абітурієнтом відповідних термінів.

- **Суть:** Дати дефініцію терміну (наприклад, «бароко» чи «деконструкція») та навести приклад.
- **Мета:** Оцінити рівень володіння термінами для опису культурних явищ.

Загальна оцінка за співбесіду дорівнює сумі набраних балів, збільшена на 100 балів. Отриманий результат знаходиться в межах від 100 до 200 балів.

Для допуску до участі в конкурсному відборі потрібно отримати не менше 120 балів включно.

1. Оцінка „**відмінно**” (180–200 балів): абітурієнт ґрунтовно і повно викладає матеріал, виявляє повне розуміння матеріалу, аргументує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені.

2. Оцінка „**добре**” (150–179 бали): абітурієнт дає відповідь, що задовольняє ті самі вимоги, що й на 180–200 балів, але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладання матеріалу.

3. Оцінка „**задовільно**” (120–149 балів): абітурієнт виявляє знання й розуміння основних положень конкретної теми, але викладає матеріал не досить

повно і допускає помилки у формулюванні, не вміє глибоко і переконливо обґрунтувати свої помилки і відчуває труднощі під час добору прикладів.

4. Оцінка „незадовільно” (100–119 бали): абітурієнт виявляє повне незнання матеріалу відповідного питання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДО ПІДГОТОВКИ

1. Абрамович С. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чікарькова. К.: Кондор, 2018. 452 с.
2. Безклубенко С. Д. Мистецтво: терміни та поняття: енцикл. вид.: У 2 т. К.: Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2008.
3. Брюховецька Л. І. Кіномистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Логос, 2011. 391 с.
4. Бьорд М. 100 ідей, що змінили мистецтво. К.: ArtHuss, 2019. 216 с.
5. Вілсон М. Мистецтво без таємниць. К.: ArtHuss, 2024. 240 с.
6. Владимирська А. Мистецтво розуміти мистецтво. Перун, 2017. 404 с.
7. Годж С. Коротка історія архітектури. Стилi, будiвлi, елементи, матерiали. Л.: Вид-во старого Лева, 2024. 232 с.
8. Годж С. Коротка історія мистецтва. Л.: Вид-во старого Лева, 2021. 224 с.
9. Історія українського мистецтва : у 5-ти т. Т. 4: Мистецтво ХІХ століття / голов. ред. Г. Скрипник, ред. Т.В. Рубан; НАН України. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2006. 760 с.: іл.
10. Історія українського мистецтва: у 5-ти т. Т. 1: Мистецтво первісної доби та стародавнього світу / голов. ред. Г. Скрипник; НАН України. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2008. 710 с.
11. Історія українського мистецтва: у 5-ти т. Т. 2: Мистецтво середніх віків / голов. ред. Г. Скрипник ; НАН України. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2010. 1296 с.
12. Історія українського мистецтва: у 5-ти т. Т. 3: Мистецтво другої половини ХVІ-ХVІІІ століття / голов. ред. Г. Скрипник; НАН України. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2011. 1088 с.

13. Історія українського мистецтва: у 5-ти т. Т. 5: Мистецтво ХХ століття / голов. ред. Г. Скрипник, наук. ред. Т. Кара-Васильєва ; НАН України. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2007. 1048 с. : іл.

14. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 1. Історія культури давнього населення України / Ред. В. А. Смолій. Київ: Наук. думка, 2000. 1136 с.

15. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 2. Українська культура ХІІІ – першої половини ХVІІ століття / Ред. В. А. Смолій. Київ: Наук. думка, 2001. 848 с.

16. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 3. Українська культура другої половини ХVІІ – ХVІІІ століть / Ред. В. А. Смолій. Київ: Наук. думка, 2003. 1246 с.

17. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 4. кн. 1 Українська культура першої половини ХІХ століття / Голов. ред. Г.А. Скрипник. Київ: Наук. думка, 2008. 1008 с.: іл.

18. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 4. Українська культура другої половини ХІХ століття. Кн. 2. Київ: Наук. думка, 2005. 1293 с.

19. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 5 Кн. 1. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ : Наукова думка, 2011. 863 с.: іл.

20. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 5, кн. 2. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ: Наукова думка, 2011. 1032 с.: іл.

21. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 5. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. Кн. 3. Культура та розвиток науки і технологій в Україні / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ: Наукова думка, 2012. 949 с. : іл.

22. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 5. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. Кн. 4. Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ : Наукова думка, 2013. 943 с.

23. Клековкін О. Історіографія театру: Напрями. Школи. Методи. Постаті: навч. посіб. К.: АртЕк, 2017. 336 с.
24. Кудерська Н. І. Адміністративно-правове регулювання охорони та збереження матеріальної культурної спадщини в Україні: теорія і практика: монографія. К. : НАКККиМ, 2013. 448 с.
25. Липа А. Живопис: що є що. Віхола, 2026. 232 с.
26. Медриш І. Світова музична література: підручник. Чернівці: Місто, 2016. Вип. 1. 279 с.
27. Медриш І. Світова музична література: підручник. Чернівці: Місто, 2020. Вип. 2. 447 с.
28. Охорона та збереження пам'яток історії та культури: Навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти / Автор-укладач: Хрящевська Л. М. Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 206 с.
29. Присяжнюк О. М. Охорона культурної спадщини : навч. посібник. Ч. 1. Одеса : Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Уш.», 2019. 226 с.
30. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI: станом на 7 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
31. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР: станом на 25 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр#Text>
32. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III : станом на 31 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
33. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII: станом на 8 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
34. Регіональні особливості нерухомих пам'яток України / кол. авт.: Бичковська Г. М., Гаврилюк О. Н., Гаврилюк С. В. [та ін.]; під заг. ред. Л. О. Гріффена, О. М. Титової: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2017. 275 с.

35. Українська культура в іменах. Довідник [для студ. усіх спеціальн.] / О. О. Петутіна, Н. В. Вандишева-Ребро, О. В. Голозубов [та ін.]; за ред. О. О. Петутіної. Харків: НТУ «ХПІ», 2017. 303 с.

36. Фартінг С. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення. Харків: Віват, 2019. 576 с.

37. Чаплінський Ю. Зрозуміти архітектуру. Від готики та бароко до модерну та еклектики. Віхола, 2024. 200 с.